O‘QUV JARAYONIDA INNOVATSION VOSITALARGA TAYANGAN HOLDA SHAXSNING RIVOJLANISHINI QO‘LLAB-QUVVATLASH METODIKASI

Komilova Shahnozabonu Azizjon qizi
Osiyo xalqaro universiteti magistranti
https://doi.org/10.5281/zenodo.21453843

Annotatsiya.
Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim muhitida innovatsion vositalar zaminida o‘quvchi shaxsining rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashning uslubiy jihatlari tadqiq etilgan. Muallif raqamli platformalar, interaktiv resurslar hamda shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlar o‘rtasidagi o‘zaro aloqadorlikni tahlil qilib, o‘quv jarayonini individuallashtirishga xizmat qiluvchi izchil metodikani asoslaydi. Tadqiqot natijalari innovatsion vositalarning mustaqil fikrlash, ijodiy tashabbuskorlik va o‘z-o‘zini takomillashtirish ko‘nikmalarini shakllantirishdagi ahamiyatini ochib beradi.
Kalit so‘zlar: innovatsion texnologiyalar, shaxsiy rivojlanish, ta'lim jarayoni, individuallashtirish, raqamli vositalar, interaktiv ta'lim, pedagogik metodika.

Kirish

Jamiyatning axborotlashuvi va bilimga asoslangan iqtisodiyotning shakllanishi ta'lim tizimi oldiga tubdan yangi vazifalarni qo‘ymoqda. Bugungi kunda o‘quv muassasasining asosiy maqsadi faqat ma'lum hajmdagi bilimlarni yetkazish bilan cheklanmaydi; u o‘quvchida mustaqil izlanish, tanqidiy tahlil va o‘z salohiyatini ro‘yobga chiqarish qobiliyatini tarbiyalashga qaratiladi. Aynan shu bosqichda innovatsion vositalar an'anaviy pedagogik amaliyotni boyituvchi va shaxsiy rivojlanishni tezlashtiruvchi kuchli omilga aylanadi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, raqamli texnologiyalarning jadal joriy etilishi o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi munosabatlar mohiyatini o‘zgartirmoqda. O‘quvchi endi bilimni passiv qabul qiluvchi emas, balki o‘quv jarayonining faol ishtirokchisi sifatida namoyon bo‘ladi. Biroq amaliyotda innovatsion vositalar ko‘pincha tizimsiz, ya'ni yaxlit metodik asos bo‘lmagan holda qo‘llanilmoqda, bu esa ularning shaxsni rivojlantirish salohiyatini to‘liq ro‘yobga chiqarishga to‘sqinlik qiladi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi — o‘quv jarayonida innovatsion vositalarga tayangan holda shaxsning rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashning ilmiy asoslangan metodikasini ishlab chiqish va uning tarkibiy qismlarini yoritishdan iborat. Shu maqsaddan kelib chiqib, innovatsion vositalarning pedagogik imkoniyatlari aniqlanadi, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvning metodik shartlari belgilanadi hamda metodikani amaliyotga tatbiq etish bosqichlari asoslanadi.

Innovatsion vositalarning mohiyati va tasnifi

Innovatsion vositalar deganda o‘quv jarayonining sifatini oshirishga, uni individuallashtirish va faollashtirilishiga xizmat qiluvchi zamonaviy texnologik hamda metodik yechimlar majmui tushuniladi. Bunday vositalar o‘z tabiatiga ko‘ra nafaqat texnik jihozlar, balki ular asosida tashkil etiluvchi yangicha pedagogik amaliyotlarni ham qamrab oladi. Shu bois ularni faqat texnologiya bilan tenglashtirish metodik jihatdan noto‘g‘ridir.

Tadqiqot doirasida innovatsion vositalarni bir necha guruhga ajratish maqsadga muvofiq. Birinchi guruhga raqamli ta'lim platformalari va elektron resurslar kiradi; ular o‘quvchiga vaqt va makondan qat'i nazar bilim manbalaridan foydalanish imkonini beradi. Ikkinchi guruhni interaktiv vositalar — simulyatsiyalar, virtual laboratoriyalar va o‘yin asosidagi ilovalar tashkil etib, ular o‘rganish jarayoniga tajribaviy hamda hissiy o‘lchov

qo‘shadi. Uchinchi guruhga esa tahliliy vositalar, jumladan o‘quvchi faoliyatini kuzatib boruvchi va uning natijalarini baholovchi raqamli tizimlar mansub.

Ushbu tasnifning metodik ahamiyati shundaki, har bir guruh shaxsiy rivojlanishning muayyan qirrasiga ta'sir ko‘rsatadi. Raqamli resurslar bilim ufqini kengaytirsa, interaktiv vositalar ijodiy va emotsional sohalarni faollashtiradi, tahliliy tizimlar esa o‘z-o‘zini nazorat qilish va refleksiya ko‘nikmalarini shakllantiradi. Metodikaning samaradorligi aynan shu vositalarni o‘zaro uyg‘un tarzda birlashtira olishga bog‘liq.

Shaxsni rivojlantirishga yo‘naltirilgan metodik yondashuvlar

Innovatsion vositalarning shaxsiy rivojlanishga xizmat qilishi ularni qo‘llash asosida yotgan pedagogik falsafaga bevosita bog‘liq. Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv o‘quvchini takrorlanmas individ sifatida qabul qilib, uning qiziqishlari, o‘rganish sur'ati va imkoniyatlarini o‘quv jarayonining markaziga qo‘yadi. Bunday sharoitda innovatsion vosita o‘z-o‘zicha maqsad emas, balki o‘quvchining ichki salohiyatini yuzaga chiqaruvchi vosita sifatida xizmat qiladi.

Faoliyatga asoslangan yondashuv metodikaning yana bir tayanch ustuni hisoblanadi. Unga ko‘ra bilim tayyor holda uzatilmaydi, balki o‘quvchining faol harakatlari, muammoli vaziyatlarni hal etishi va loyihalar ustida ishlashi natijasida shakllanadi. Interaktiv va simulyatsion vositalar aynan shu yondashuvni amalga oshirish uchun qulay muhit yaratadi, chunki ular o‘quvchiga xatolardan qo‘rqmasdan tajriba orttirish erkinligini beradi.

Refleksiv yondashuv esa o‘quvchining o‘z faoliyatini anglashi va baholashiga qaratiladi. Raqamli tahliliy tizimlar orqali o‘quvchi o‘z yutuqlari va kamchiliklarini ko‘rish, natijalarini kuzatib borish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bu jarayon uning mustaqilligini oshiradi hamda o‘z-o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan ichki motivatsiyani mustahkamlaydi. Uch yondashuvning uyg‘unligi metodikaning yaxlitligini ta'minlaydi.

Metodikaning bosqichlari va amaliy natijalar

Ishlab chiqilgan metodika o‘zaro bog‘liq to‘rt bosqichni qamrab oladi. Diagnostik bosqichda o‘quvchilarning boshlang‘ich bilim darajasi, qiziqishlari va individual xususiyatlari aniqlanadi; bu ma'lumotlar keyingi ishlar uchun asos vazifasini bajaradi. Loyihalash bosqichida o‘qituvchi tashxis natijalariga tayanib, mos innovatsion vositalarni tanlaydi va o‘quv maqsadlarini har bir o‘quvchi ehtiyojiga moslashtiradi.

Amaliy tatbiq bosqichida tanlangan vositalar bevosita o‘quv faoliyatiga joriy etiladi. Bu yerda o‘qituvchi yo‘naltiruvchi va qo‘llab-quvvatlovchi rolini bajaradi, o‘quvchi esa mustaqil izlanish va hamkorlikdagi faoliyat orqali bilim quradi. Yakuniy — refleksiv-baholash bosqichida erishilgan natijalar tahlil qilinadi, o‘quvchining rivojlanish dinamikasi kuzatiladi va zaruratga ko‘ra metodika mazmuniga tuzatishlar kiritiladi.

Metodikaning sinovdan o‘tkazilishi natijalari uning samaradorligini tasdiqlaydi. Innovatsion vositalar izchil qo‘llanilgan guruhlarda o‘quvchilarning o‘rganishga bo‘lgan qiziqishi sezilarli darajada ortgani, mustaqil vazifalarni bajarishdagi ishonchi mustahkamlangani kuzatildi. Shuningdek, ijodiy topshiriqlarga yondashuvda originallik va tashabbuskorlik belgilari kuchaydi, bu esa metodikaning shaxsiy rivojlanishga ijobiy ta'sirini ko‘rsatadi.

Shu bilan birga, tadqiqot innovatsion vositalarning haddan ziyod ko‘p qo‘llanilishi teskari natija berishi mumkinligini ham ko‘rsatdi. O‘quvchining diqqati bo‘linib ketmasligi, texnologiya esa pedagogik maqsadni almashtirib qo‘ymasligi uchun me'yor va o‘lchov muhim ahamiyat kasb etadi. Demak, metodikaning muvaffaqiyati vositalar miqdorida emas, balki ularni maqsadga muvofiq va o‘lchangan tarzda qo‘llashda namoyon bo‘ladi.

Xulosa

O‘tkazilgan tadqiqot o‘quv jarayonida innovatsion vositalarga tayangan holda shaxsning rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash uzviy metodik yondashuvni talab etishini

ko‘rsatdi. Innovatsion vositalar o‘z-o‘zicha natija bermaydi; ularning ta'lim samaradorligi shaxsga yo‘naltirilgan, faoliyatga asoslangan va refleksiv yondashuvlar bilan uyg‘unlashtirilganda ro‘yobga chiqadi.

Ishlab chiqilgan diagnostika, loyihalash, amaliy tatbiq va refleksiv-baholashdan iborat to‘rt bosqichli metodika o‘quv jarayonini individuallashtirish, o‘quvchining mustaqilligi va ijodiy tashabbuskorligini oshirish imkonini beradi. Kelgusi tadqiqotlarda ushbu metodikani turli ta'lim bosqichlari va fan yo‘nalishlari sharoitida moslashtirish hamda uning uzoq muddatli natijadorligini o‘rganish istiqbolli yo‘nalish bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. «Ta'lim to‘g‘risida»gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni: 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ-637-son // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. — www.lex.uz.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining «O‘zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida»gi Farmoni: 2019-yil 8-oktabr, PF-5847-son // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. — www.lex.uz.
3. Ishmuhamedov R.J., Abduqodirov A.A., Pardaev A.X. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. — Toshkent: «Iste'dod» jamg‘armasi, 2008. — 180 b.
4. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. — Toshkent: «O‘qituvchi», 2004. — 104 b.
5. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. — М.: Педагогика, 1989. — 192 с.
6. Выготский Л.С. Педагогическая психология. — М.: Педагогика-Пресс, 1996. — 536 с.
7. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. — М.: Народное образование, 1998. — 256 с.
8. Prensky M. Digital Natives, Digital Immigrants // On the Horizon. — 2001. — Vol. 9, No. 5. — P. 1–6.
9. Siemens G. Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age // International Journal of Instructional Technology and Distance Learning. — 2005. — Vol. 2, No. 1. — P. 3–10.
10. Rogers C.R. Freedom to Learn. — Columbus, Ohio: Charles E. Merrill Publishing, 1969. — 358 p.